

ЈЕДНО ДАВНО УБИСТВО

Објављивање *Дневника Ала ел-Дина ел-Кахирија* нарушило је усамљеност моје старости, реметећи њен спокој и повученост из јавног живота. Његово име се вратило да ме прогони и згули красту с ране поноса. Подсетило ме је на време када је то име било поштовано и уважавано, затим на доба отуђења и одбацивања и на крају време слома. Набавио сам књигу и удубио се у читање. У предговору који је написао син његовог брата сазнао сам тајну зашто се на објављивање дневника чекало четврт века након његове смрти, поштујући његову опоруку. Заронио сам међу редове дневника у нади да ћу наићи на решење загонетке која ме је збуњивала. Из једног дневничког записа нагло је блеснула светлост која ме је обасјала сазнањем, тако да задрхтах од запрепашћења и викнух у затвореној соби:

– Убица ми је све време био пред носом!

Кроз измаглицу сећања поново сам се нашао у својој канцеларији у полицијској станици и угледао човека који улеће узрујан, бледа лица, високог и стаменог тела и каже дахћући:

– Професор је убијен у свом кревету.

Искусним оком пажљиво сам га осмотрио и упитао о коме говори.

– Професор Ал ел-Дин ел-Кахири – рекао је.

То је побудило моју пажњу и одмах сам схватио да ће рутина сада променити уобичајени ток.

– Ја сам његов слуга. Отишао сам као и обично изјутра у његову кућу и опазио да су врата спаваће собе одшкринута. Бацио сам поглед и угледао га на кревету огрезлог у крви.

У одговору на питање објаснио је:

– Његову кућу напуштам увече и враћам се ујутро када отварам врата својим кључем. Други кључ има професор.

Не губећи време више него што је потребно, обавестио сам шефа и отишао у професорову кућу у пратњи неколико полицајаца и детектива. На путу ме преплавише успомене. Сетио сам се свог одушевљења његовим идејама током студија, које се касније претворило у равнодушност и окончао одбацивањем. Био је угледни универзитетски професор и писац књига које су сматране најважнијим примерима величања западне цивилизације и оштрих критика нашег наслеђа. Малобројни су уживали у њима, а много више је било оних који су их критиковали. Време је протицало и ствари су се промениле, професор је дошао у доба за пензионисање и повукао се у кућу. Ограничио је контакте са светом и у свој дом примао поједине колеге са сличним идејама као и неколицину младих који су му се дивили. Општу интелектуалну атмосферу у земљи обележило је гушење слободе мишљења на свим нивоима и његове књиге

више нису штампане. Није било могуће доћи до њих осим у библиотекама, и то само за оне који су радили на академским тезама. И поред свега тога његово име је и даље било културна реалност са одређеном тежином код старије генерације и нешто мање код омладине. Због тога сам био свестан озбиљности злочина и могућег одјека у јавности.

Проучио сам положај куће која се налазила у средини низа сличних кућа сазиданих уз помоћ кооперативне задруге. Мала, лепа кућа, беле боје, једносpratна, са омаленом баштом из које се ширио мирис јасмина. Видео сам тело окренуто потрбушке, покривач задигнут са горње половине тела, а крв је прекривала потиљак и врат и ширила се по душеку и јастуку. Прекривало га је немо, отуђено лице смрти. Ћела му је била бледа, а велики орловски нос се искривио на страну ударца на модром, равнодушном лицу. Није било трагова борбе, сваки комад намештаја налазио се недирнут и на свом месту. Сместа су ми се придружили шеф, директор јавне безбедности и државни тужилац и почео је свеобухватни претрес куће и њеног садржаја. Били смо запањени педантном сређеношћу и темељним одржавањем, све је било на свом месту, осим послужавника на столу у дневној соби на коме је било неколико чаша чаја с остацима течности на дну, сребрне металне зделе са неколико чоколадних бисквита и пепељаре пуне опушача. Ормар са одећом није диран, као ни сат и упаљач, а нашли смо и коверат са стотину фунти. Присутни су разменили прва запажања:

- Злочин није почињен из користољубља.
- Врло вероватно, али неопходна је даља истрага.
- Постоји и могућност свађе и освете.
- Да ли та евентуалност можда укључује сукоб око идеја?
- Нове генерације га скоро и не познају, мада истрага мора све да узме у обзир.
- Нису познати ни детаљи његовог приватног живота.

Знао сам правце којим истрага треба да крене. Почела је испитивањем слуге Ам¹ Абдуха Мавахиба. Човек у педесетим, ради двадесет година као кувар и слуга код професора. У кући се све вртело око њега, што је уобичајено за куће нежења који живе сами. Његов посао се завршава у осам одмах пошто послужи вечеру и око девет напушта кућу и одлази у свој стан у старом Каиру. Враћа се следећег јутра, обично пре него што се професор пробуди. Од овог реда одступа у ноћима када професор прима групу својих колега или младих следбеника. Тада би, често, одлазио кући тек око поноћи. Што се тиче дана када је професор убијен, договорен је састанак са четворицом младића који су му често долазили у посету. То су били студенти постдипломци добро познати Ам Абдуху Мавахибу, и по имену и ликом. Међутим, Ам Абдух је осетио главобољу па је замолио да оде већ око десет. Када се по обичају вратио изјутра, открио је злочин.

- Да ли сумњаш на неког од четворо посетилаца?
- Никако (а затим још одлучније)... не, ни у ком случају!
- Зашто?

¹ Ам: стриц; термин за обраћање код Арапа који често иде уз име одраслог мушкарца, али се не односи на крвно сродство. (Прим. *џрев.*)

– Зато што су га волели, а он се према њима опходило с очинском наклоношћу и обзирношћу професора. Само Бог зна, а последња реч је на вама...

Рекох себи да пред собом имамо кривично дело убиства, а убица је неко из куће. Нашли смо професоров кључ од стана у фиоци радне собе и утврдили да су врата и прозори неоштећени, а прозори изнутра затворени. Као први корак задржао сам Ам Абдуха и четворицу студената у притвору и кренули смо са уобичајеним испитивањем.

Истражили смо професорове приходе и утврдили да је имао само пензију и рачун у банци на коме је била зарада од камата на деонице. У његовом банковном извештају нисмо нашли било шта што би указивало да је подигао износ већи од уобичајених за потребе покривања месечних расхода. Испитивање четворице студената и Ам Абдуха Мавахиба није нам указало ни на шта сумњиво или подозриво, а детаљно смо претресли и њихове куће. Ам Абдух је живео са женом у малом стану, док су му тројица синова радила у Саудијској Арабији. Када је супруга упитана о времену његовог повратка у ноћи несрећног догађаја, рекла је да она рано одлази на спавање па је било очито да није имала јасну представу о томе. У улици ел-Сад у којој је била његова кућа, на ћошку се налазила биртија и њен газда је потврдио да је Ам Абдух као и обично свратио те ноћи, што није било у супротности са његовом изјавом да је отишао у кафаницу не би ли стишао главобољу кафом са анисом, и сличним. Што се времена тиче, газда није могао да га одреди, јер је непрекидно био заокупљен послом. Било нам је јасно да су студенти невини, па је остао само Ам Абдух Мавабих. Он је имао могућност да неометано уђе, а затим мирно изађе из куће у било које време. Али зашто би он убио професора? Истина је – а то сам утврдио искуством и истраживањем – да је био побожан, поштен човек и далеко од тога да је његова туга за професором била представа или глума, нити је његово лице указивало да је зао или злочинац. Био сам бесан због ове загонетке која упорно стоји преда мном. Једину наду сам још полагао на професоров приватни живот.

Зато сам рекао Ам Абдуху Мавахибу:

– Каж ми нешто о покојниковом животу као нежење.

Одговорио је намрштено:

– Ништа не знам.

– Хајде, причај. Зар не желиш да докажеш своју невиност?

– Има Бога и неће ме казнити за злочин који је други починио.

– Сви ми имамо грехе и недостатке, зато води рачуна да добрим намерама не штиш тиш убицу!

Међутим, био је упоран у свом ставу. Онда ми је инспектор довео млекацију који је посведочио да је током својих честих долазака у професоровој кући виђао жену средњих година, знатне лепоте. После суочавања млекације и Ам Абдуха, рекох одлучно потоњем:

– Причај, шта знаш о овој жени!

Узнемирено рече:

– Бог нам је наложио да не откривамо скривено.

– Бог је наредио и кажњавање убице – рекох му још одлучније. – Зато причај како би се ослободио сумње која те окружује.

Тада је признао говорећи:

– Она је удовица и дуго је у вези са професором. Живи у сиромашној породици која не би допустила да се њена част укаља. Уколико би тајна била откривена, пропала би...

Пошто сам му обећао да ћемо је уз сву могућу дискрецију довести на испитивање, сазнао сам о њој све што ми је било потребно – где живи, о њеној деци и брату механичару познатом по грубости и осорности. Такође сам сазнао да је Ам Абдух повремено био посредник између професора и удовице, мада веома нерадо.

Имао сам осећај да ће истина, до сада недоступна, ускоро бити откривена. Међутим после сусрета са женом, полет ми је спласнуо. Схватио сам да је жена толико наивна да је на ивици приглупости. Признала ми је да се препустила професору због великог сиромаштва и његове самилости и племените нарави и да јој је његова смрт одузела наду. Рекла је да га је посећивала током дана како би избегла могућу сумњу код људи, посебно код свог брата. Такође је казала да није крочила у професорову кућу читаве две недеље пре несреће, а што је потврдио и Ам Абдух Мавахиб. Ствари су изнова постале замршене као што су биле и пре, чак и више. У глави сам одлучно одбацио разне претпоставке и сада је сумња кружила око њеног брата, механичара. Међутим она је одбачена када је истрага неспорно утврдила да је младић на дан злочина био у притвору у полицијској станици Халифа због учешћа у тучи. И ту је крај. Истрага и испитивања ништа нису открили. Злочин је заведен као да је починилац непознат. Крајње разочаран, рекох себи:

– И такве ствари се дешавају.

И ево ме, враћам се злочину двадесет пет година након што је почињен. И пошто сам напустио службу пре пет година, можда и више. На злочин ме је вратило објављивање *Дневника Ала ел-Дина ел-Кахирија*. Почео сам да га читам са великом страшћу, схватајући професорове разлоге када је наложио да објављивање буде одгођено четврт века, како не би нанео штету неким особама, јер је сматрао да је најбоље да не разоткрива њихове ставове све док су живи или бар док званично не окончају професионалну каријеру. У једном запису дневника прочитао сам: *Ам Абдух ме је обавестио о жељи да напусти службу код мене, што ме је веома узнемирило, јер ми је био веома пошребан, посебно у овом криичном раздобљу живота и усамљености, а штакође и збој њејовој пошшења, честииности, доброј срца и побожности. Зајо сам му рекао:*

– Абдухе, оћходим се према шеби као према пријатељу.

Он промрмља:

– Само поглац пориче доброћу.

– Онда немој да ме напушташ... У сваком случају, рад је бољи од бесислице.

– Не моју, пошодару – он промрмља.

– Сигурно да постоји разлој, немој ништа крићи од мене.

Дујо је ћушао, а зашим рече:

– Срце ми задрхти збој оној што понекад чујем поком разјовора ваших посећилаца.

Изнаенаћен, рекох му:

– Неће те бој казнићи збој ћућих преха. Обећавам ти да ћу разјоворе сћишати увек када будеш улазио да нас послужиш.

Наславио сам да ја убеђујем док није променио мишљење. Међутим, изгледа да није преслао да прислушкује. Једном приликом, док сам излазио да нешто узем, уловио сам ја како се прилепио уз врата и када сам ја оштро изјрдио. Кад ми је једном служио доручак, случајно сам поледао у оледало и ојазео ограз његовој лика који је говорио о мржњи и бесу. Обузела ме је пошвишеност ја сам се пошао како држати код себе чо- века који према шеби јаји мрачна осећања?

А на другом месту у дневнику, и у сличним околностима, прочитао сам ову реченицу: *Морам ја се решити што је мојуће пре. О проблему који имам са њим појричао сам са јосима поком једној културној окуљања и сви су ја хвалили исјичући како је пример честивости и доброте, али моје искуство говори шта може код ове врсте људи да избије на површину ако им је душа рањена. Зато је неопходно што пре ја ош- тусити, без обзира на дешкоће са којима ћу се суочити у шражењу другој слује.*

Са великим закашњењем ми је синило у глави, па узвикнух:

– Убица је све време био ту преда мном!

Данас је злочин застарео, истрага је заборављена, помрли су сви високи званичници који су учествовали у истрази или су је надгледали, а вероватно им се и убица придружио или је преминуо пре њих. Коначно ми је пружена прилика да се упознам са мотивом злочина, што ми је својевремено измакло. Питао сам се да ли је човек умро или је још жив. Нисам могао да се одупрем жељи да га нађем, упркос чињеници да је по закону избегао кажњавање. Пожелео сам да га нађем па макар само да бих прогласио своју узалудну победу. Њена јаловост неће изаћи на видело – јер он највероватније није био упућен у законе – док му сам то не откријем. Кренуо сам из Новог Каира у стари део града гоњен радозналошћу и притајеном жељом за осветом. Уличица ел-Сад била је иста као пре, са старим кућама и биртијом која се налазила на ћошку, једва да се нешто променило, осим лица њеног власника. Ам Абдух је престао да посећује кафаницу пре више година, па сам закуцао на његова врата и ушао у кућу. Дочекао ме је изненађен. Збуњен, слабог вида, није могао да ме се сети. Лице му је било пуно бора, светлбели зулуфи попут паперја извиривали су испод његове беле такије.²

Рекао сам му:

– Не сећаш ме се.

Испружио је длан упитно, па рекох:

– Али без сумње ниси заборавио убиство професора Ала ел-Дина ел-Кахирија.

У његовим замућеним очима севнула је сјајна тачка и он се опрезно намршти.

– Ја сам полицијски истражитељ. Обојицу су нас сустигле године.

Његове усне се покренуше као да нешто говори, нисам могао разумети шта шапуће, међутим, на његовом лицу прочитао сам знаке слома.

Рекох самоуверено:

– Коначно је истина откривена и утврђено је да си га ти убио.

Очи му се разрогачише од запрепашћења, али је занемео, ни реч није изговорио. Устао је са великим напором и тешко, али недуго затим поново се спустио на канабе.

² Такија: бела вунена капа (носи се често испод феса). (Прим. прев.)

Наслонио је главу на зид и испружио ноге. Мишићи на лицу су се скупили изливајући земљану боју. Отворио је уста, вероватно да би нешто рекао, али ништа није изустео. Затим, препуштајући се некој невидљивој сили, глава му се нагнула на раме.

Узнемирен, викнух:

– Не бој се! Злочин је застарео. Прихвати као шалу све што сам рекао.

Али он је већ предао своју душу.

* * *

Одваживши се на авантуру да остварим узалудну победу, суочио сам се са новим поразом који ме је лишио душевног мира који сам до тада имао. С времена на време питао сам се потиштено: да ли се и ја могу сматрати убицом?

*(С арајској ђревео **Мирослав Б. Миџровић**)*